

اصلاح نظام آموزش مجازی در ایران از منظر حقوقی

محمد هادی ورهرام*

چکیده

هدف از ارائه این مقاله اصلاح نظام آموزشی مجازی در ایران از منظر حقوقی است. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در تلاش است با ارائه بخشنامه و آیین‌نامه‌های مربوط الگویی مناسب با ساختار آموزشی و فرهنگی در کشور ایجاد کند و بدین گونه کیفیت آموزش‌های مجازی را تضمین کند. در این راستا سعی شده است نگاهی دقیق‌تر و فنی‌تر به ابعاد مختلف آموزش مجازی بر اساس مدل ارزشیابی هدف‌مدار به عبارتی "الگوی تحقق اهداف و برنامه‌ها" انجام پذیرد. بررسی گزارشات تخصصی بازدهی ادواری دفتر نظارت و ارزیابی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مجازی و جلسات حضوری و نشست با متخصصان مجازی از دانشگاه‌ها، سازمان سنجش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و کسب تجربه از ارائه ۱۲ کارگاه آموزشی نظارت و ارزیابی طی پنج سال متوالی از ۱۳۸۵-۱۳۹۰ جمع‌آوری و نقطه نظرات کارشناسان مورد نظر، منتج به ارائه پیشنهاد یک اساسنامه حقوقی جهت اصلاح و ارائه نظام آموزش مجازی شده است.

واژگان کلیدی: آموزش الکترونیکی، نظارت و ارزیابی، تضمین کیفیت

*عضو هیئت علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۴ تاریخ پذیرش: ۹۰/۴/۱۲

مقدمه

یادگیری مجازی مدیون پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات است. روشن است که دانشگاه به عنوان مؤسسه تولید و نشر دانش از چنین فرصتی برای تقویت نقش خود استفاده کند. به همین منظور از فناوری اطلاعاتی و ارتباطاتی به خصوص اینترنت برای کار تدریس و تحقیق بهره و از مزایای انعطاف‌پذیری، پویایی و تعاملی این وسیله برای ارتقای ارتباطات بین عوامل آموزشی چه داخل و چه خارج از دانشگاه استفاده می‌شود. اما یادگیری مجازی در آموزش عالی بازار رقابتی وسیعی را در بر می‌گیرد. نیازهای وسیع دانشجویان مجازی، آنان را به مشتری تبدیل کرده است؛ درحالی که به محصول و خدمات دانشگاهی با عالی‌ترین کیفیت نیاز دارند. در نتیجه این مسئله نیاز به مطالعه در دانشگاه‌های مجازی را توجیه می‌کند. ارزشیابی آموزشی به عنوان حوزه تخصصی مرهون تلاش دانشمندانی مانندک تایلر، اسکریون، استیک، بیبای، استافیل بیم، ورتن، سندروز و ... و در ایران با فعالیت‌های دکتر عباس بازرگان در دانشگاه بوعلی سینای همدان در دهه ۱۳۵۰ رواج پیدا کرده است. در این مقاله سعی شده است با بررسی وضعیت موجود در آموزش الکترونیکی و میزان مطابقت آن با وضعیت مطلوب، عدم مطابقت‌ها تشخیص داده شده و بر اساس مطالعه و بررسی آیین‌نامه‌های مصوب وزارت علوم، اساسنامه جدیدی به عنوان اصلاح نظام آموزش مجازی پیشنهاد شود. هر نظام دانشگاهی باید به طور مستمر به قضاوت در باره مطلوبیت عوامل درون‌داد، فرایند و برون‌داد خود پردازد و حاصل آن جهت بهبود امور آموزشی، پژوهشی، و عرصه خدمات تخصص به جامعه مورد تصمیم‌گیرندگان قرار گیرد. به منظور ارزیابی مراکز آموزش الکترونیکی، دانشجویان به طور معمول به چهار نکته اصلی توجه می‌کنند: ۱. اعتبار، ۲. عوامل فناورانه، ۳. نام آموزش و مرکز آموزشی، ۴. هزینه. اعتبار و امتیاز یک مرکز آموزشی از اهمیت بسیاری برخوردار است. طبیعی است که هر چقدر یک مرکز آموزشی از اعتبار بیشتری برخوردار باشد، دارای سیستم آموزشی بالاتری نیز خواهد بود. عوامل فناورانه از دیگر عوامل مهمی هستند که بتوانند در آن با استادان و سایر دانشجویان ارتباط بیشتر خواهان سیستم‌هایی هستند که بتوانند در آن با استادان و سایر دانشجویان ارتباط برقرار کنند، نه سیستم‌های خشکی که فقط دارای مطالب درسی بوده تا دانشجو بتواند

آن‌ها را چاپ کند و به‌خاطر بسپارد و یا جلسات بحث یک‌طرفه‌ای که دانشجو می‌تواند سؤالات خود را در آن مطرح کند. در این جاست که مسئله مجازی‌بودن یعنی سیستم ارتباطی اینترنتی که یک مرکز آموزشی طلب می‌کند را مطرح می‌کند. اعتبار نام آموزش بسته به انواع رشته‌هایی که هر مرکز به‌طور آنلاین ارائه می‌دهد و همچنین جامعیت مدارک آن‌ها تعیین می‌شود. در نهایت یکی از عوامل اصلی جهت ارزیابی آموزش‌های مجازی هزینه آن‌هاست. برای دانشجویان بسیار مهم است که بدانند استادان آن‌ها با چه ضوابط و کیفیتی برای تدریس انتخاب می‌شوند. رضایت دانشجویی در دانشگاه مجازی نیازمند تلاش فراوان مؤسسه در سه حوزه است: ۱. کیفیت نهادی: تصویر کلی و ارائه خدمات ۲. کیفیت عملکردی: طراحی درس، مواد درسی و روش تدریس ۳. کیفیت ارتباطی: قابلیت تعامل و فردی بودن. برای پاسخ به این نیازها، دانشگاه باید یکسری مبانی رقابتی را در خود تقویت کند که شامل: همکاری، آموزش، بهبود مستمر، اطلاعات، رابطه با شرکای راهبردی مثل دانشگاه‌ها برای انجام پروژه‌ها یا تبادلات علمی است.

در ایران، بخش دولتی شامل دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی مانند: دانشگاه تهران، دانشگاه علم و صنعت، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی، دانشگاه امیرکبیر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، دانشگاه امام رضا، دانشگاه قم، دانشگاه سهند تبریز، دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان، دانشگاه شیراز، دانشگاه گیلان، دانشکده علوم و حدیث، دانشگاه جامعه‌المصطفی، دانشگاه مشهد و در بخش غیر دولتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی - غیرانتفاعی مجازی مانند: مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی - غیردولتی نور طویی، مهر البرز، فارابی، فاران، رایانه‌ای که مجوزهای لازم را از وزارت علوم، تحقیقات و فناوری کسب کرده‌اند با جمعیت دانشجویی حدود ۱۵ هزار نفر در مقاطع کارشناسی پیوسته، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد در حال فعالیت هستند. به استثناء دانشگاه پیام نور که دارای دانشجویانی به صورت آموزش ترکیبی برابر ۹۵۰۳۰۸ نفر (۲۳ درصد) از جمعیت دانشجویی کشور معادل ۳۹۹۵۷۲۶ نفر طبق آمار آمایش سرزمین در سال ۱۳۹۰ است.

نتایج تحقیقات و بررسی‌های انجام شده از مطالعه گزارش‌های هیئت‌های

بازدیدکننده تخصصی از دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیر انتفاعی مجازی و بازدیدهای ادواری با کمک متخصصان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، سازمان سنجش آموزش کشور و استادان دانشگاهی که در حوزه مجازی فعالیت می‌کنند، حاکی از آن است که کیفیت آموزش مجازی کشور در سطح مطلوب و قابل قبولی قرار ندارد. تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است، مشکلات مالی، مهارت ناکافی در آموزش از راه دور، فقدان دانش کافی در محیط آموزش الکترونیکی و عوامل سازمانی و ساختاری را موانع یادگیری الکترونیکی می‌داند.

با بررسی رتبه دانشجویان ورودی به آموزش‌های مجازی و تجربه تدریس در دوره‌های مختلف دانشگاهی محقق شد که سواد اطلاعاتی دانشجویان آموزش الکترونیکی، گرایش به سطوح پایین دارد. در تحقیقات بختیار زاده (۱۳۸۱) و طیب نیا (۱۳۸۵) در ایران و جولین ۱ و بارکر ۲ (۲۰۰۹)، هزن ۳، (۲۰۰۹) مکادو (۲۰۰۸)، کانون ۴ (۲۰۰۷)، کولز ۵ و ویلیامز ۶ (۲۰۰۷)، اسلین ۷ (۲۰۰۵)، سینگ ۸ (۲۰۰۵)، الدینیر ۹ (۲۰۰۴)، نتایج مشابهی در مورد سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان یا اعضای هیئت علمی مورد بررسی، گزارش شده است.

از آنجا که در عصر کنونی، با توجه به مقتضیات آن، تقاضای زیادی به سوی آموزش‌های الکترونیکی وجود دارد و هر روز نیز افزایش می‌یابد و در مقابل، این شیوه‌های آموزشی به دلیل جوان بودنشان با چالش‌ها و موانعی رو به رو هستند که مهم‌ترین آن‌ها توجه بیشتر به مسائل فناورانه به جای مسائل آموزشی و تربیتی کریش^{۱۱} (۲۰۰۴) یا بازتولید عناصر آموزشی مرسوم، به طور الکترونیکی (دوالد^{۱۱}، ۲۰۰۷) است.

-
1. Julien
 2. Barker
 3. Hazen
 4. Cannon
 5. Coles
 6. Williamses
 7. Asselin
 8. Singh
 9. Aldenir
 10. Kyrish
 11. Dewald

در صورتی آموزش‌های الکترونیکی می‌توانند محدودیت‌ها و مشکلات آموزش‌های مرسوم را مرتفع سازند که براساس نظریه‌های یادگیری، از ابزارها و رسانه‌های الکترونیکی استفاده شود. همان‌طور که رئال^۱ (۲۰۰۸) بیان می‌کند فناوری خیلی مهم نیست؛ چیزی که مهم است فعالیت است که فناوری آن را توانمند می‌سازد. برای دانشجویانی که به طور مجازی تحصیل می‌کنند و به کتابخانه‌ها به طور فیزیکی دسترسی ندارند؛ اینترنت نخستین منبع اطلاعات پژوهشی برای آنان است. دارا بودن مهارت‌های سواد اطلاعاتی برای این دانشجویان حیاتی‌تر است.

از آنجا که جلب رضایت و ارتقای عملکرد تحصیلی یادگیرندگان، از دغدغه‌های اصلی مراکز آموزش الکترونیکی است و ارتقای این دو، باعث افزایش میزان ماندگاری یادگیرندگان می‌شود و براساس داده‌های پژوهش رابطه مستقیمی بین رضایتمندی و عملکرد تحصیلی با سطح سواد اطلاعاتی یادگیرندگان وجود دارد، پس با آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی به یادگیرندگان، می‌توان رضایتمندی و عملکرد تحصیلی آن‌ها را افزایش داد و همچنین آنان را به افرادی مستقل و توانا تبدیل کرد. عوامل و متغیرهای مؤثر بر یادگیری الکترونیکی را می‌توان: ۱. طراحی سایت آموزشی، ۲. عدم زیرساخت مخابراتی و پهنای باند اینترنتی مناسب، ۳. عدم رعایت بخشنامه و آیین‌نامه‌های آموزش عالی، ۴. عدم آشنایی با سیستم آموزش مجازی، ۵. عدم تخصص، ۶. عدم امنیت، ۷. عدم رضایت دانشجویان، ۸. مشکلات ساختاری، ۹. ضعف کیفی در حوزه آموزش مجازی، ۱۰. محدودیت منابع مالی در خصوص تولید محتوا، ۱۱. داشتن ورودی‌های ضعیف، ۱۲. عدم تعاملات مناسب استاد - دانشجو، ۱۳. عدم الزام اخلاق حرفه‌ای و رقابتی و ۱۴. مسئولیت‌پذیری و... برشمرد.

با توجه به اهمیت سواد اطلاعاتی و پایین بودن سطح آن در یادگیرندگان، پیشنهاد می‌شود که هم مدیران، طراحان و برنامه‌ریزان آموزشی در سطح تعیین اهداف و محتوای آموزشی و هم یاددهندگان در انتخاب روش‌های تدریس، به مهارت‌های سواد اطلاعاتی توجه کنند و همچنین محققان در زمینه کاربرد این مهارت‌ها در فرایند آموزشی و ارائه راهکارهای مفید، تحقیق و پژوهش کنند.

روش پژوهش

بر اساس مدل الگوی تحقق اهداف و برنامه‌ها که قدیمی‌ترین مدل ارزشیابی است. با مقایسه «نتایج مورد انتظار و نتایج واقعی» به عنوان نقطه مرجع برای اندازه‌گیری کیفیت آموزشی و مقایسه وضعیت حال با وضعیت مطلوب از دیدگاه قوانین و آیین نامه‌های آموزش عالی مورد استفاده قرار گرفته است. این تحقیق از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها از نوع توصیفی و پیمایشی است. با استفاده از عوامل شناسایی شده در بازدیدهای ادواری دفتر نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همراهی با گروه همگنان شامل متخصصان مجازی از دانشگاه‌ها، سازمان سنجش آموزش کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۵ و جمع‌آوری نقطه‌نظرات کارشناسان مورد بررسی مدل‌های پیشین و بخشنامه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تدوین شده که خود مبنای چارچوب این پژوهش و تحقیق است. جامعه آماری این مقاله را دانشجویان دانشگاه‌های تهران، دانشگاه علم و صنعت، دانشگاه خواجه نصیرالدین طوسی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشگاه امیرکبیر، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه تربیت معلم تهران، دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، دانشگاه امام رضا، دانشگاه قم، دانشگاه سهند تبریز، دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان، دانشگاه شیراز، دانشگاه گیلان، دانشکده علوم حدیث، دانشگاه جامعه‌المصطفی، دانشگاه مشهد و در بخش غیر دولتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی غیر دولتی - غیرانتفاعی مجازی مؤسسه آموزش عالی غیر انتفاعی - غیر دولتی نور طویی، مهر البرز، فارابی، فاران و رایانه‌ای که در این سال‌ها مورد نظارت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار دارند را در بر می‌گیرد. روش نمونه‌گیری به صورت نمونه در دسترس، دریافت شکایات گروهی، بازدید و ملاقات با دانشجویان در محل و دریافت فرم‌های نظارت و ارزیابی بوده است. تمام اطلاعات جمع‌آوری شده و نتایج حاصل در کمیته‌های تخصصی و همگنان مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. نتایج گزارش نهایی نیز جهت گسترش و تضمین کیفیت در آموزش مجازی در کمیته هماهنگی بر مؤسسات آموزش عالی غیر دولتی - غیر انتفاعی و یا کمیته‌های گسترش یا مدیران و معاونین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مطرح و به دانشگاه‌ها و مراکز مربوطه ابلاغ شده است.

در این مقاله از تعاریف آموزش مجازی از بخشنامه‌های وزارت علوم تحقیقات و

فناوری به اختصار کمک گرفته شده است که در اینجا یادگیری الکترونیکی به مدلی برای تأمین و ارائه محیط یادگیری تعاملی و یادگیرنده - محور با استفاده از فناوری اطلاعات و با رعایت ویژگی‌های زیر تعریف می‌شود:

دانشگاه الکترونیکی: مدلی است برای دانشگاه واقعی در فضای مجازی برای تحقق یادگیری الکترونیکی که همه خدمات را به طور یکپارچه و از طریق رسانه وب ارائه می‌کند. این خدمات شامل: مواد محتوای آموزشی برخط، سامانه مدیریت یادگیری (LMS)، سامانه مدیریت محتوای (CMS)، کتابخانه الکترونیکی (E-Library)، آزمایشگاه و کارگاه (طبق برنامه درسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)، محیط تعاملی برای ارتباط همزمان یا ناهمزمان استاد - دانشجو و نیز مراکز تخصصی دانشگاهی است.

آموزش خطی: نوعی از طراحی یادگیری الکترونیکی است که در آن هر جزئی از درس (SCO) در زمان نمایش دارای قسمت‌هایی از جمله شروع، ایست، مدت زمان و توانایی رفتن به ابتدا و انتهای هر SCO و تنظیمات صدا باشد و ارتباط روی خط بین استاد - دانشجو و دانشجو - دانشجو صورت می‌پذیرد:

۱. نظام آموزشی باز: شامل یادگیری مستقل از زمان، مکان و سرعت پیشرفت یادگیرنده؛

۲. آموزش انعطاف‌پذیر: در آن یادگیرنده می‌تواند چگونگی، مکان و زمان یادگیری را انتخاب کند؛

۳. آموزش توزیع شده: که بر اساس آن یاددهنده، یادگیرنده و محتوای آموزشی مجازند در مکان‌های مختلف و غیر متمرکز قرار گیرند.

۴. آموزش ترکیبی: ترکیبی از آموزش و یادگیری با کاهش قیود مکان و زمان که حداکثر ۳۰ درصد آن به صورت حضوری و مابقی به صورت الکترونیکی اجراء شود. تعاریف شیوه‌های تحصیلی کارشناسی ارشد ناپیوسته:

۱. شیوه آموزشی - پژوهشی: دوره‌ای که محتوای برنامه آن مشتمل بر واحدهای درسی و پایان‌نامه است.

۲. شیوه آموزشی: دوره‌ای با محوریت آموزش است که دانشجو پس از گذراندن

واحدهای درسی و بدون گذراندن پایان‌نامه دانش‌آموخته می‌شود.

۳. شیوه پژوهشی: دوره‌ای با محوریت پژوهش که دستاورد آن (ارائه فناوری جدید، ارائه نظریه و ایده جدید، تولید دانش فنی، ثبت اختراع، ...) شود و مشتمل بر اخذ واحدهای درسی محدود و الزام به ارائه پایان‌نامه است.

جهت گسترش فعالیت این گونه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی اولویت به رشته‌هایی باید داده شود که دروس عملی، آزمایشگاهی و کارگاهی ندارند. در صورتی که امکانات لازم در خصوص شبیه‌سازی کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها و دروس عملی مهیا کنند، امکان ورود به سایر رشته‌ها با تأیید دفتر نظارت و ارزیابی مورد بررسی و مجوز لازم از دفتر گسترش آموزش عالی داده می‌شود. مسلماً فرض بر این است که امکانات کالبدی و تجهیزات مورد نیاز برای اجرای این فعالیت‌ها قبل از صدور مجوز پذیرش دانشجو تأمین شده است. روش پذیرش دانشجو در مرکز آموزش عالی الکترونیکی برای هر سال تحصیلی باید تنها از طریق آزمون سراسری که از سوی سازمان سنجش آموزش کشور برگزار می‌شود، انجام پذیرد. بنا به ضرورت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری می‌تواند مجوزهایی در اختیار آن‌ها قرار دهد تا بتوانند دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی به صورت امتحان غیر متمرکز به صورت مجزا و مصاحبه به پذیرش دانشجو اقدام کنند. این مجوزها برای یک‌بار پذیرش دانشجو اعتبار دارد. شرایط پذیرش مجوز دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی الکترونیکی:

بخش دولتی:

میزبانی همه اطلاعات مربوط به سامانه مدیریت یادگیری و نیز سامانه مدیریت محتوا و سامانه پشتیبانی باید در ایران باشد؛

حداقل ۵۰ درصد از محتوای دروس برای هر یک از دوره‌های آموزشی مورد درخواست مطابق با برنامه درسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باید از روی سیستم محتوا قابل رویت باشد؛

عضو هیئت علمی تمام وقت و مرتبط برای هر گروه آموزشی مورد درخواست تأمین شده باشد؛

دستیاران علمی برای هر گروه آموزشی تأمین شده باشند؛

با اختصاص پهنای باند مخابراتی مناسب حداقل (512 Kbps) به قسمی که همه کاربران قادر به دریافت و مشاهده اطلاعات صدا و تصویر همزمانی را داشته باشند؛ فضا، امکانات کالبدی، تجهیزات و سامانه‌های پشتیبانی نرم‌افزاری مناسب تأمین شده باشد. (مجوز استفاده از امکانات دانشگاهی یادشده از طرف رئیس دانشگاهی الزامی است).

بخش غیر دولتی:

صدور موافقت اصولی برای تأسیس

صدور موافقت قطعی برای تأسیس

داشتن اساسنامه مصوب با تأیید وزارت، تحقیقات و فناوری

د. صدور مجوز پذیرش دانشجو برای فعالیت آموزشی

شرایط صدور موافقت اصولی برای تأسیس مؤسسه آموزش عالی غیردولتی -

غیرانتفاعی الکترونیکی:

الف) معرفی هیئت مؤسس مؤسسه مطابق ضوابط مصوب شورای عالی انقلاب

فرهنگی،

ب) تأیید صلاحیت علمی و عمومی اعضای هیئت مؤسس مطابق مقررات وزارت

علوم، تحقیقات و فناوری.

تبصره: حداقل یکی از اعضای هیئت علمی عضو هیئت مؤسس باید دارای یکی از

تخصص‌های مرتبط با فناوری اطلاعات، استادیار به بالا، رسمی - قطعی به تشخیص

وزارت، تحقیقات و فناوری باشد.

شرایط صدور موافقت‌نامه قطعی:

الف) تأمین زیرساخت ارتباطی و سخت‌افزاری؛

ب) تأمین فضا و امکانات فیزیکی، شامل: ساختمانی مستقل و تک کاربردی به

مساحت حداقل ۵۰۰ مترمربع و با امکانات:

۱. فضای لازم برای بخش مدیریتی و اداری با تجهیزات مورد نیاز

۲. مرکز رایانه با ظرفیت و تجهیزات مورد نیاز

۳. شرایط صدور مجوز یکبار پذیرش دانشجو در سال اول برای فعالیت آموزشی.

میزبانی همه اطلاعات شامل: بر سامانه مدیریت یادگیری و نیز سامانه مدیریت محتوا و سامانه پشتیبانی در ایران موجود و باید بر اساس استاندارد SCORM و به زبان فارسی باشد.

آماده‌سازی حداقل ۵۰ درصد از محتوای دروس به زبان فارسی هر یک از دوره‌های آموزشی مورد درخواست مطابق با برنامه درسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری .

تأمین عضو هیئت علمی تمام وقت و مرتبط برای هر گروه آموزشی مورد درخواست.

تأمین دستیاران علمی برای هر گروه آموزشی.

اختصاص پهنای باند مخابراتی مناسب به قسمی که همه کاربران قادر به دریافت و مشاهده اطلاعات صدا و تصویر همزمانی را داشته باشند.

برای صدور مجوز قطعی در مؤسسه الکترونیکی لازم است بندهای زیر مطابق مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اجرا شود:

الف) تدوین و تصویب اساسنامه مؤسسه،

ب) ثبت قانونی مؤسسه با اساسنامه مصوب،

ج) تشکیل هیئت امنای مؤسسه،

د) تعیین رئیس قانونی مؤسسه.

تعیین سقف یکبار پذیرش دانشجو در هر یک از بندهای این ماده براساس دستورالعملی است که به پیشنهاد کمیته تخصصی و به تصویب معاون آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری رسیده باشد.

شرایط صدور مجوز قطعی پذیرش دانشجو برای فعالیت آموزشی:

الف) داشتن مجوز یکبار پذیرش دانشجو

ب) داشتن ۲ بار تمدید مجوز یکبار پذیرش دانشجو

ج) تأیید دفتر نظارت و ارزیابی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در امر بازدیدهای

سالانه انجام شده (حداقل ۲ مورد)

میزان شهریه طبق مصوبه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مطابق با اعلام در

دفترچه سازمان سنجش آموزش کشور (بخش دولتی مصوب هیئت امنای و بخش خصوصی مطابق اعلام در دفترچه سازمان سنجش آموزش کشور) است.

- در مقاطع کاردانی و کارشناسی:

به صورت ترکیبی

- در مقاطع کارشناسی ارشد:

به شیوه آموزشی - پژوهشی

دانشجویان فارغ التحصیل این دوره‌ها می‌توانند مانند سایر دانشجویان در دوره‌های بالاتر ادامه تحصیل دهند و از مزایای استخدامی و اجتماعی همانند سایر فارغ‌التحصیلان برخوردار خواهند بود.

ساختار دوره‌های یادگیری الکترونیکی در دانشگاه‌های دولتی (باتصویب هیئت امنای) به صورت یک مدیریت زیر نظر معاونت آموزشی و یا رئیس دانشگاه است. مشخصات مدیریت سامانه یادگیری الکترونیکی باید مطابق با قابلیت‌های زیر باشد:

نوع	خصوصیت	معادل انگلیسی
	فروم (انجمن پرسش و پاسخ و گفت‌وگوی مستمر)	Forum
	امکان ثبت متن در محیط درس و همچنین ارائه توضیحات به صورت برجسته	Announcement / labels
	آزمون و پرسش به صورت برخط (و ترجیحاً تنوع نوع پرسش و روش نمره‌دهی)	Tests & Quizes
	تمرین و مسئله (دارای قابلیت ثبت یا بارگذاری پاسخ از سوی دانشجویان)	Exercises & Assignments
موارد اجباری	امکان سازماندهی و گروه‌بندی محتواها توسط کاربر برای استفاده دانشجو به صورت مسیر یادگیری یا به صورت چیدمان مشخص (در اختیار استاد درس یا سرپرست سامانه)	Course organizing
	امکان ثبت تاریخچه فعالیت دانشجو	Student Tracking
	ابزار واژه‌نامه یا فرهنگ مفاهیم و لغات	Glossary tools
	امکان مدیریت فایل‌ها و ابزارهای مدیریت محتوایی از سوی استاد درس و سرپرست سیستم	File management & Repository tools
	گزارش‌دهی از فعالیت کلیه کاربران و امکان مشاهده سوابق	Statistics, reports & Logs

Calendar& agenda	تقویم قابل ارجاع و ترجیحاً متصل به فعالیت‌ها	
User help	راهنمای مناسب کاربران	
Role creation & role management	تعریف و تخصیص نقش‌های کاربری و امکان مدیریت کاربران	
Security & authorization	رعایت حداقل موارد امنیتی	
Personal user profile	وجود پروفایل شخصی از کاربران	
Access levels & edit rights	تعریف حقوق دسترسی و تعیین سطوح دسترسی	
Language support (international & Farsi)	پشتیبانی حداقل دو زبان فارسی و انگلیسی	
Scorm viewer (Scorm Loader)	امکان استفاده از فایل‌های SCORM و پشتیبانی از این استاندارد	مواردی که متناسب با
Chat	گفت‌وگوی برخط زنده با قابلیت ذخیره‌سازی	نوع دوره و محتوا و روش ارائه
Audio conference	کنفرانس صوتی	
Video conference	کنفرانس تصویری - صوتی	
White board	تخته سفید برخط (ترجیحاً با قابلیت ذخیره‌سازی)	لازم می‌شوند.
Wiki	و یکی به منظور تولید گروهی یک متن	
Assessments	امکان نظرخواهی برخط و ارزیابی	
Content uploading & Student publishing	امکان بارگذاری محتواها به اختیار دانشجویان	
Content searching & retrieving	امکان جست‌وجوی محتوا در محیط‌های مختلف	
Knowledge base	پایگاه دانش با رویکرد مدیریت دانش و ثبت و ویرایش خبرگی	
Support e-learning standards : Scorm , IMS & etc	حسب مورد استانداردهای مورد نظر را پشتیبانی کند.	
Grouping (effective grouping)	امکان گروه‌بندی کاربران برای پیاده‌سازی طراحی آموزش خاص	
Easy & fast navigation	ناوبری آسان به منظور دسترسی بهتر به ابزارها و صفحات	
Identification offline & online users	امکان تشخیص کاربران بر خط فعلی	
Personal page & online users	امکان وجود صفحات شخصی برای افراد	موارد مهم و اثرگذار
Customization of user interface	امکان تغییرات واسط کاربر به لحاظ گرافیکی	
Extendibility	امکان توسعه و تغییر	
E – Library	کتابخانه دیجیتال	

مشخصات مدیریت سامانه ساخت محتوای الکترونیکی نیز دارای ویژگی‌های به قرار است:

در بهره‌برداری از محتوا در فرایند آموزش الکترونیکی مبتنی بر وب، توجه به موارد ذیل ضروری است:

۱. مواد و منابع دروس الکترونیکی باید براساس سر فصل‌های درسی مصوب وزارت علوم تهیه شود.

۲. دروس الکترونیکی باید به صورت یادگیرنده - محور تولید شود.

۳. اجزای تشکیل دهنده محتوای الکترونیکی باید دارای موارد زیر باشد:

متن، تصویر، تصویر راهنما، فیلم، تصویر متحرک، شبیه‌سازی، صوت، همچنین ایجاد یک بستر ساده و آرامش‌بخش و پرهیز از هر گونه ابزار اضافی

۴. در روند تولید محتوا می‌بایست به موارد زیر دقت داشته باشیم:

تهیه اجزاء و متون بر اساس سناریویی از قبل طراحی شده

سادگی دسترسی به منوها و پرهیز از ایجاد منوهای پیچیده

حداکثر استفاده از منوهای پنهان (یعنی لینک‌ها در زمان مورد نیاز نمایش داده شوند)

استفاده از قالب‌های آموزش خطی

رعایت فشردگی لازم برای حداقل پهنای باند ۶.۵۶ kbps

هماهنگی با مرورگر IE و نت اسکپ و موزیلا

استفاده از فونت‌های متداول فارسی

بی‌نیازی نسبت به نصب هر گونه نرم‌افزار قبل و در حین استفاده از درس

اجزاء محتوا باید تابعی از فرمت‌های معرف و در دسترس باشد. مانند: GPG،

SWF، MP3

۵. ارائه لوح فشرده محتوای الکترونیکی به عنوان یک ابزار کمکی به دانشجو جهت

استفاده محلی در صورت عدم دسترسی به اینترنت

۶. فرایند تألیف محتوا شامل موارد زیر است:

فرایند سناریو کلاس، تهیه اجزا و متون، تنظیم طرح و زمانبندی ارائه محتوا، مونتاژ

نهایی اجزا محتوا

۷. فرایند ساخت تمرین طبق محتوای درسی شامل موارد زیر است:
 ارائه تمرین‌های از پیش ارائه‌نشده، تخصیص تمرین‌های آرشوشده به کاربران، حل و تحویل تمرین‌های محوله و تصحیح تمرین.
 حتی‌الامکان فرایند ارزشیابی تعیین شود، تهیه آزمون مهارت، تهیه آزمون اتفافی، تعیین زمان آزمون‌های مهارت، ثبت‌نام در آزمون‌های مهارت، شرکت حضوری در آزمون‌های مهارت، تصحیح و ارزشیابی نتایج آزمون‌ها، تحلیل گزارش‌های دریافت‌شده براساس کارکرد دانشجو، تصحیح و ارزشیابی کارکرد دانشجو، ارزشیابی نمرات کسب‌شده در آزمون‌های کوتاه موجود در محتوای الکترونیکی (میان کلاس‌ها، ارزشیابی نهایی براساس نمرات کسب‌شده در آزمون‌های مهارت، راندومی، میان کلاس‌ها و تمرین انجام‌شده، نظرات مربی، میزان مشارکت در سمینارها و همایش‌ها و کارگاه‌های عملی و با وزندهی متناسب.
 ۸. ساختار موضوعی کلاس و شناسنامه درس:

نام درس، نام مؤلف، نام استاد تهیه‌کننده به انضمام رزومه، نام مربی به انضمام رزومه، میزان زمان هر درس، تعداد مهارت‌ها، بخش‌ها، جلسه‌ها، واحدهای آموزشی و هر چه که به معرفی بیشتر کلاس کمک می‌کند.
 ۹. منابع تکمیلی درس نیز باید شامل: راهنمای استفاده درس، فهرست، خلاصه تمرین‌ها و تست‌ها باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیقات و بررسی این تحقیق بر اساس مدل در نظر گرفته‌شده نشان می‌دهد روند توسعه آموزش مجازی در کشور در چند سال اخیر بر رشد کمی استوار بوده است. بیشترین مشکلات نظام آموزش مجازی در ایران به دلیل: عدم آشنایی با سیستم آموزش مجازی، عدم تخصص، عدم امنیت، عدم رضایت دانشجویان، مشکلات ساختاری و ضعف کیفی در حوزه آموزش مجازی، محدودیت منابع مالی در خصوص تولید محتوا، داشتن ورودی‌های ضعیف، عدم زیرساخت مخابراتی و پهنای باند اینترنتی مناسب، عدم تعاملات مناسب استاد - دانشجو، عدم الزام اخلاقی، حرفه‌ای و رقابتی و

مسئولیت‌پذیری است. از آنجا که در ایران زمینه و پتانسیل بسیار مناسب برای توسعه یادگیری الکترونیکی وجود دارد، امید است اصلاح نظام آموزش مجازی از منظر حقوقی که در این تحقیق با طرح اساسنامه پیشنهادی ارائه شده است بتواند به: ۱. طرح همگانی کردن آموزش عالی، ۲. طرح شکوفایی استعدادهای افراد خارج از قلمرو رسمی دانشگاه‌ها، ۳. طرح کاهش تعداد متقاضیان ورود به دانشگاه از طریق کنکور، ۴. طرح کاهش هزینه‌های مسافرت‌های بین شهری (کلان شهرها)، ۵. طرح حرکت در زمینه کوچک‌سازی دانشگاه‌ها (از لحاظ فیزیکی)، ۶. طرح گسترش مرزهای دانش فراسوی محدودیت سنی، ۷. طرح تأمین نیازهای آموزشی مراکز صنعتی و بازرگانی سراسر کشور، ۸. طرح افزایش توان رقابت علمی کشور، ۹. طرح همگامی با کاروان جهانی علم و ارتقای علمی در قرن حاضر، ۱۰. طرح جهانی‌سازی دانشگاه‌های ایرانی در رشته‌های مختلف، ۱۱. طرح استفاده و بهره‌گیری از توانمندی‌های دانشگاه‌های مجازی، ۱۲. طراحی و پیاده‌سازی سیستم‌های نرم‌افزاری دانشگاه‌های مجازی، ۱۳. طراحی معماری سخت‌افزاری دانشگاه‌های مجازی و ۱۴. راه‌اندازی پایلوت دانشگاه مجازی در دانشگاه‌های کشور کمک به سزایی کند.

منابع

- بدریان، مرضیه (۱۳۸۷). ارزشیابی برنامه درسی الکترونیکی رشته مهندسی کامپیوتر دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی بر اساس الگوی رودریگ سیمز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی تهران.
- رزاقی، سمیرا (۱۳۸۴). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه دانشگاه مجازی در ایران و تعیین وضعیت راهبردی آن، جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت فناوری اطلاعات، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- حقانی، نادر (۱۳۹۰). آموزش زبان در بستر مجازی، چاپ دوم انتشارات امیر کبیر.
- صفا، لیلا، شعبانعلی حسین (۱۳۸۵). زنجیره افراد- فرایند- برون داد در آموزش الکترونیک، مجموعه مقالات همایش یادگیری الکترونیکی، زنجان: دانشگاه زنجان.
- صفوی، سید علی اکبر (۱۳۸۶). محمدی مهدی اعتبار دهی و نظارت بر دوره‌های یادگیری الکترونیکی در ایران، دومین کنفرانس یادگیری الکترونیکی.
- سهرابی، منیره (۱۳۸۴). بررسی تطبیقی سیر تحولات آموزش از راه دور و توسعه کمی و کیفی آموزش عالی به ویژه دانشگاه‌های مجازی در کشورهای انگلستان، امریکا و ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.
- گریسون، دی آر و اندرسون تری (۱۳۸۴). یادگیری الکترونیکی در قرن ۲۱ (مبانی نظری و عملی)، ترجمه اسماعیل زارعی زوارکی و سعید صفایی موحد. تهران: علوم و فنون.
- مربوطی، فرشید، صیدی مجید (۱۳۸۶). یک چارچوب بومی شده برای مقایسه سیستم‌های آموزش الکترونیکی، دومین کنفرانس یادگیری الکترونیکی.
- ورهرام، محمد هادی (۱۳۸۹-۱۳۸۵). مجموعه گزارش‌های بازدید و ارزیابی دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی در حوزه آموزش الکترونیکی، دفتر نظارت و ارزیابی وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- ابراهیم زاده، عیسی (۱۳۸۶). انتقال از دانشگاه آموزش از راه دور سنتی به دانشگاه مجازی، پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۳، صص ۱۳۴ - ۱۱۳.
- ابراهیم زاده، عیسی (۱۳۸۵). آموزش از راه دور، جزوه درسی.
- قاسمی، علی حسین (۱۳۸۵). بررسی وضعیت سواداطلاعاتی دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تدوین پیش نویس استانداردهای سواداطلاعاتی برای آنان، پایان نامه دکترا، دانشگاه فردوسی مشهد.

- منتظر، غلامعلی (۱۳۸۶). مطالعات راهبردی توسعه اطلاعاتی نظام آموزش عالی در ایران، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۳.
- Albitz S Rebecca (2007), *The What and Who of Information Literacy and Critical Thinking in Higher Education*, portal: Libraries and the Academy, Vol. 7, No. 1 (pp. 97–109).
- Akeroyd John (2005) *Information Management E- Learning*, aslib proceedings, 57 (2), 157-167
- Blackstone, T. (2001). *Why learn? higher education in a learning society*. Higher
- Boekhorst, A. K., & Britz, J. J. (2004). *Information literacy at school level comparative study between the Netherlands and South Africa*. South African Journal, of Library & Information Science, 70(2), 63-71.
- Breivik , P. S. (2005). *21st century learning and information literacy*. Change, 37(2), 20-27.
- H.Varahram, I.Kheirizad, A.Mohammadi, M.A.Sangari, "Expansion of E-Learning in Iran" 3rd International Conference on Information and Communication Technologies From Theory to Application, ICCTA'08, Umayyad Palace, Damascus, Syria ,April 7 - 11, 2008,
- Bundy, A. (Ed.). (2004). *Australian and New Zealand information literacy framework: Principles, standards and practice* (2nd ed.). Adelaide: Australian and New Zealand Institute of Information Literacy.
- Cannon, Tyrone Heath, 2007, *An Assessment of Urban Graduate Teacher Education Students....* Dissertation For the Degree of Doctor of Education San Francisco.
- Henley Blair F. (2009) *Developing eLearning: A Case Study of Tennessee High School*, A dissertation presented to the faculty of the Department of Educational Leadership and Policy Analysis East Tennessee State University for the degree Doctor .
- Jacobs Heidi L.M. (2008) *Information Literacy and Reflective Pedagogical Praxis* Available online 28 , The Journal of Academic Librarianship, Volume 34, Number 3, pages 256–262
- Julien Heidi ,Susan Barker (2009) *How high-school students find and evaluate scientific information: A basis for information literacy skills development* ,Library & Information Science Research 31 ,12–17
- Gross, David E(2009) , *Assessment of Information Literacy Instruction.*, San Jose State University, 61 pages.
- Gumport, P.J., & Chun, M.(2005). *Technology and higher education: Opportunities and challenges for the new era*. In P. G. Altbach, R. O. Berdahl & P. J. Gumport (Eds.),
- Lloyd, A. (2006). *Information literacy landscapes: An emerging picture*. Journal of Documentation, 62(5), 570-583.
- lupton, mandy 2008, *information litarecy and learning*, Dissertation For the Degree of Doctor of Philosophy, Queensland University.
- Macklin Alexius Smith (2007) *Integrating Information and Communication*

- Technology (ICT) Literacy into the First -Year Composition Course: ...A Dissertation of Doctor of Philosophy, Purdue University ,West Lafayette, Indiana
- Asselin, M. (2005). Teaching information skills in the information age: An examination of trends in the middle grades. *School Libraries Worldwide*, 11(1), 17–35.
- McAdo, Monty L. (2008) A Case study of Faculty Perceptions of Information Literacy and Its integration into the Curriculum, A Dissertation Doctor of Education ,Indiana University of Pennsylvania
- Puzziferro Maria(2008) Self-Regulated Learning as Predictors of Final Grade and Satisfaction in College-Level Online Courses *The Amer. Jrnl. of Distance education* , 22: 72–89.
- Özdemir Soner Mehmet (2009) A study on the relationship between pre-service teachers' information literacy skills and their attitudes towards distance education ,*World Conferences on Education Sciences*, (1) , 1648–165, Available online at www.sciencedirect.com.
- Real M.Yannick (2008) assessment the relationship between the creativity and the information and media literacy skills of community college ,A dissertation of the requirements for the degree of Doctor of Education in Educational TechnologyDissertation Chairperson.
- Salas Eduardo and Janis A. Cannon-Bowers(2001) *The Science of Training: A Decade of Progress Annual Review of Psychology* Vol. 52: 471-499 (Volume publication date February).
- Sun Pei-Chen (2008) What drives a successful e-Learning? An empirical investigation of the critical factors influencing learner satisfaction ,, *Computers & Education* Volume 50, Issue 4, Pages 1183-1202
- Van de Vord Rebecca (2010) Distance Students and Online Research: Promoting Information Literacy through Media Literacy ,*The Internet and Higher Education* ,doi: 10.1016/j.iheduc.2010.03.001.
- Williams, D., & Coles, L. (2007). Evidence-based practice in teaching: An information perspective. *Journal of Documentation*, 63, 812–835.
- A.Assareha, M. Hosseini Bidokhtb, (2011) Barries to e-teaching and e-learning, *Procedia Computer Science* 3, 791-795